

Šifra kandidata:

Državni izpitni center

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA
Izpitsna pola 2

Narodna zgodovina

Petek, 7. junij 2024 / 90 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalinivo pero ali kemični svinčnik.
Izpitsni poli je priložena barvna priloga.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitsna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve pišite z nalinim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani (1–16), od tega 2 prazni.
Barvna priloga ima 4 strani (17–20).

3/20

Prazna stran

OBRNITE LIST.

Antična kulturna dediščina na tleh današnje Slovenije

1. V 3. stoletju pr. Kr. so se na ozemlju današnje Slovenije naselila keltska plemena. Pri reševanju si pomagajte s sliko 5 v barvni prilogi.

Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.

- A Z naselitvijo Keltov se je na ozemlju današnje Slovenije utrdila latenska kultura.
  - B Latobiki so se naselili predvsem na Dolenjskem.
  - C Kolapijani so bili keltsko pleme, ki je poselilo Belo krajino.
  - D Tavriski so poselili obalna območja.
  - E S prihodom Keltov se je postopoma razvilo denarno gospodarstvo.
  - F Noriki so sloveli po svojih bakrenih izdelkih.

(3 točke)

2. Rimsko osvajanje današnjega slovenskega prostora se je začelo v 2. stoletju pr. Kr. Pri reševanju si pomagajte s slikama 5 in 6 v barvni prilogi.

- 2.1. Katera rimska kolonija je bila izhodišče rimskega širjenja proti vzhodu?

- 2.2. Pojasnite vojaško-strateški vzrok za rimske osvajanje današnjega slovenskega prostora.

- 2.3. Navedite imena treh upravnih enot, na katere so Rimljani razdelili današnje slovensko ozemlje.

(3 točke)

3. Rimljani so na današnjem slovenskem ozemlju ustanovili več mestnih naselbin.

Slika 1: Rimsko mesto

(Vir: https://www.goodreads.com/author_blog_posts/6689387-ancient-roman-towns. Pridobljeno: 3. 12. 2022.)

- 3.1. Zakaj so Rimljani ustanavljali mesta na novih ozemljih?

- 3.2. Opишite, kako je bilo videti rimsko mesto.

- 3.3. Pojasnite razliko med pravicami prebivalcev municipija in kolonije.

(3 točke)

4. O življenju Rimljjanov na tleh današnje Slovenije pričajo številne najdbe.

Povežite materialne ostanke s kraji, kjer so bili najdeni ostanki, tako, da na črto v levem stolpcu vpisete ustrezno črko iz desnega stolpca.

_____ ostanki rečnega pristanišča	A Ljubljana
_____ kip Emonca	B Šempeter pri Celju
_____ Orfejev spomenik	C Ptuj
_____ nekropolja	D Drnovo pri Krškem

(2 točki)

5. V antiki je bila na današnjem slovenskem ozemlju najpomembnejša gospodarska panoga poljedelstvo.

5.1. Katero novost v načinu obdelovanja zemlje so uvedli Rimljani?

5.2. Navedite dve kulturni rastlini, ki so ju s seboj prinesli Rimljani.

(2 točki)

6. V 3. in 4. stoletju so na današnje slovensko ozemlje vse pogosteje vdirala tuja ljudstva, ki so poskušala prodreti na Apeninski polotok.

Že v 3. stoletju je na prelazih začel nastajati nov obrambni sistem, sestavljen iz dolinskih zapor, signalnih stolpov, trdnjavic in kaštelov [...]. Potekal je od Tarsatike (Trsat pri Reki) v Kvarnerskem zalivu na jugu do Ziljske doline na severu.

(Vir: Štih, P., in drugi, 2016: Slovenska zgodovina: od prazgodovinskih kultur do začetka 21. stoletja, str. 31. Modrijan. Ljubljana)

O katerem obrambnem sistemu govori besedilo?

(1 točka)

7. Med 2. in 4. stoletjem se je na ozemlju današnje Slovenije razširila vzhodnjaška religija mitraizem.

Mitrov kult so častili že v začetku 3. stoletja, kar dokumentirata srebrnik cesarja Karakale in zaobljubni oltar iz časa konzulov Severa in Kvintijana, verjetno pa nastanek mitreja sega še v zadnja leta 2. stoletja. Porušen je bil skupaj z drugimi petovionskimi mitreji proti koncu 4. stoletja, ko v rimskem imperiju počasi prevlada krščanstvo in se prično sistematično razbijati oltarji in rušiti svetišča starih preživelih poganskih verovanj.

(Vir: Tušek, I. Peti mitrej v Ptuju. V: Arheološki vestnik, 1991, št. 1, str. 270)

7.1. V katerem slovenskem mestu in njegovi okolici je bilo odkritih največ mitrejev?

7.2. V čem se je mitraizem razlikoval od starejšega rimskega verovanja?

7.3. Pojasnite, kaj se je zgodilo z mitraizmom konec 4. stoletja.

(3 točke)

8. Leta 394 je na današnjem slovenskem ozemlju potekala bitka pri Frigidu med cesarjem Teodozijem in Evgenijem. Antični pisec jo je takole opisal:

Na tistem delu bojišča, kjer so se Rimljani bojevali proti Rimljanim, je bil boj neodločen. Kjer pa so se bojevali za cesarja Teodozija barbarski zavezniki, je bila Evgenijeva stran dosti močnejša. Ko je cesar videl, da so barbari povsem potolčeni, ga je navdala silna bolečina. Vrgel se je na tla in klical Boga na pomoč. Njegova prošnja ni bila zavrnjena. [...] Pripetil se je čudežen dogodek. Zapihal je silen veter. Ta je kopja, ki so jih zalučali Evgenijevi vojaki, obrnil proti njim samim, medtem ko so izstrelki nasprotnikov leteli vanje še z večjo silovitostjo. Toliko je namreč zaledla cesarjeva molitev.

(Vir: Bratož, R., 1994: Bitka pri Frigidu v izročilu antičnih in srednjeveških avtorjev, str. 17. ZZDS, Zbirka zgodovinskega časopisa. Ljubljana)

- 8.1. Zakaj so antični pisci Teodozijevo zmago opisovali kot božje delo?

- 8.2. Pojasnite daljnosežni pomen bitke pri Frigidu za rimskega imperija.

(2 točki)

9. V pozni antiki so na današnji slovenski prostor vdirla različna ljudstva, staroselsko prebivalstvo pa se je pred njimi umikalo.

Kam so se pred vdori tujih ljudstev umaknili prebivalci antičnih mest?

Slika 2: Ajdovski gradec

(Vir: <https://www.geago.si/sl/pois/16309/ajdovski-gradec>.
Pridobljeno: 3. 12. 2022.)

(1 točka)

Razvoj zgodovinskih dežel in Slovenci

10. V drugi polovici 6. stoletja so se na območju Vzhodnih Alp naselili Slovani. Pri reševanju si pomagajte s sliko 6 v barvni prilogi.

10.1. Navedite tri ljudstva v neposredni soseščini Slovanov.

10.2. Kakšna so bila bivališča Slovanov ob naselitvi?

10.3. Opišite, kako so Slovani obdelovali zemljo.

(3 točke)

11. Prva znana slovanska državna tvorba je bila Samova plemenska zveza v 7. stoletju.

11.1. Zakaj se je oblikovala Samova plemenska zveza?

11.2. Pojasnite, kaj se je zgodilo s slovanskimi ozemlji po razpadu te zveze.

(2 točki)

12. Slovani so na ozemlju današnje Slovenije in sosednjih držav oblikovali več samostojnih kneževin. Pri reševanju si pomagajte z besediloma in s sliko 7 v barvni prilogi.

Ko je preteklo nekaj časa, je omenjeni karantanski knez prosil škofa Virgila, naj obišče njegove rojake, da bi jih čvrsto potrdil v veri. Virgil tega tedaj ni mogel storiti, zato je namesto sebe poslal svojega škofa, po imenu Modesta, da bi učil to ljudstvo.

(Vir: Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 31. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1999)

[...] v Conversio Bagoariorum et Carantanorum [je zapisano], da si je »neki Grk, po imenu Metodij, na novo izmisil slovanske črke in z njimi po filozofska izpodrinil latinski jezik in rimske nauk in ugledne latinske črke ter tako pri vsem ljudstvu spravil na slab glas maše, evangelije in božjo službo tistih, ki so jo opravljali po latinsko«.

(Vir: Grafenauer, B., 2000: Karantanija: izbrane razprave in članki, str. 223–224. Slovenska matica. Ljubljana)

Obkrožite črko pred izbrano kneževino.

A KARANTANIA   B SPODNJA PANONIJA

12.1. Na ozemlju katere današnje države je bila večina ozemlja te kneževine?

12.2. Kje je bilo središče kneževine?

12.3. Pod čigavo nadoblastjo je bila kneževina ob koncu 8. stoletja?

12.4. Opišite tri značilnosti pokristjanjevanja v kneževini.

(4 točke)

13. Karantanska družba je bila razslojena in hierarhično urejena.

Povežite pripadnike posameznih slojev z njihovimi opisi tako, da na črto v levem stolpcu vpišete ustrezno črko iz desnega stolpca.

_____ voditelj Karantanije

A župan

_____ vojni ujetniki

B kosezi

_____ voditelj skupnosti več vasi

C knez

_____ vojaško spremstvo kneza

D sužnji

(2 točki)

14. Od 10. stoletja naprej je bila večina današnjega slovenskega ozemlja vključena v Sveto rimske cesarstvo. Nastajati je začela nova upravna ureditev, ki se je končala z oblikovanjem dežel.

Dežela je skupnost, v kateri svoje interese združujejo lokalni plemiški oblastniki, ki kot sebi nadrejeno oblast priznavajo instanco deželnega kneza, ta pa ima najvišjo sodno in vojaško ter zakonodajno moč. [...] Tu se izkazujeta skupni interes in povezanost plemiških oblastnikov, ki svojo pripadnost določeni personalni zvezi – deželi – izkazujejo na deželnih zborih pod vodstvom deželnega kneza.

(Vir: Štih, P., in drugi, 2016: Slovenska zgodovina: od prazgodovinskih kultur do začetka 21. stoletja, str. 100. Modrijan. Ljubljana)

- 14.1. Opišite, kako je bila organizirana deželna oblast.

- 14.2. Pojasnite pojem deželna zavest.

(2 točki)

15. Od 14. stoletja je na Slovenskem rasla moč celjskih grofov.

- 15.1. Opišite, kako so Celjski krepili svojo moč.

- 15.2. Pojasnite, kaj so pridobili z nazivom državnih knezov.

- 15.3. Kaj je povzročilo izumrtje dinastije Celjskih?

(3 točke)

16. Srednjeveška mesta na Slovenskem delimo po izvoru in videzu na celinska in obalna.

Antično mesto je bilo upravno središče širokega agrarnega zaledja, in primorska mesta, kjer za razliko od mest v notranjosti kontinuiteta z antiko ni bila prekinjena, so to lastnost obdržala tudi v srednjem veku. Povsem drugače je bilo v mestih v notranjosti, ki so se s svojim nastankom v visokem srednjem veku izločila iz agrarne okolice.

(Vir: Štih, P., in drugi, 2016: Slovenska zgodovina: od prazgodovinskih kultur do začetka 21. stoletja, str. 176. Modrijan. Ljubljana)

Pravo večine slovenskih mest v notranjosti je bilo določeno s privilegijskimi listinami, ki so jih izstavljeni mestni gospodje. Od statutarnega prava primorskih mest se je privilegijsko pravo celinskih mest razlikovalo po tem, da ni bilo avtonomno postavljeno in da praviloma ni utrjevalo že obstoječega običajnega prava, temveč je urejalo posamezne aktualne zadeve.

(Vir: Štih, P., in drugi, 2016: Slovenska zgodovina: od prazgodovinskih kultur do začetka 21. stoletja, str. 179. Modrijan. Ljubljana)

Obkrožite črko pred izbranim tipom mesta.

A CELINSKO MESTO

B OBALNO MESTO

V obliki krajevne besedila opišite mesto: navedite, kdaj je nastalo največ mest tega tipa; zapišite dve gospodarski dejavnosti, s katerimi so se ukvarjali mestni prebivalci; pojasnite, kaj je obsegalo mesto; navedite, s katerim dokumentom so bile opredeljene mestne pravice; in napišite, kateri jeziki so se uporabljali v mestu.

(5 točk)

17. Srednjeveški samostani so imeli pomembno vlogo pri razvoju kulturnega življenja.

Razen najstarejših, od katerih spadajo prvi že v tretjo četrtino 12. stoletja, v čas neposredno po ustanovitvi samostana, so skoraj vsi znani rokopisi nastali v Žičah. Prepisovanje je namreč v kartuzijanskih samostanih spadalo med redna dnevna opravila menihov v njihovih celicah. [...] Cistercijanski samostan v Stični je že kmalu po sredini 12. stoletja, dobri dve desetletji po ustanoviti, imel lastnega bibliotekarja, iz česar je mogoče sklepati, da je knjižnica imela kar precej enot že pred odločilno obogatitvijo biblioteke v času opata Folklanda.

(Vir: Štih, P., in drugi, 2016: Slovenska zgodovina: od prazgodovinskih kultur do začetka 21. stoletja, str. 200–201. Modrijan. Ljubljana)

- 17.1. Navedite tri meniške redove, ki so v srednjem veku delovali na slovenskem ozemlju.

- 17.2. Pojasnite kulturni pomen srednjeveških samostanov.

(2 točki)

18. V pozmem srednjem veku se je poleg prevladujoče agrarne dejavnosti razvijalo tudi neagrarno gospodarstvo. Pri reševanju si pomagajte s sliko 8 v barvni prilogi.

Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.

- A Fužinarstvo je bilo najbolj razvito na Štajerskem.
- B Na Koroškem je bila pomembna gospodarska panoga rudarstvo.
- C Na Slovenskem sta bili le dve kovnici denarja.
- D Kovinski izdelki so bili pomembno izvozno blago s slovenskega ozemlja.
- E Iz slovenskih dežel so izvažali vino in les.
- F V Kropi je bil rudnik živega srebra.

(3 točke)

19. Z gospodarskim napredkom se je razmahnilo tovorništvo. Pri reševanju si pomagajte s sliko 8 v barvni prilogi.

Po katerih dveh vrstah prometnih poti so tovorili blago na daljše razdalje?

(1 točka)

M 2 4 1 5 1 1 1 2 1 3

20. V 15. stoletju so se začeli turški vpadi na slovensko ozemlje.

Ko je zagorela grmada na Šmarni gori, je pomenilo, da so turški napadalci blizu. Vaščani Povodja so zapustili hiše in se s skromnim imetjem poskrbili v jamah na Rašici.

(Vir: Voje, I., 2014: Od Osmanov do Celjanov: utrinki preteklosti, str. 32. Celjska Mohorjeva družba. Celje)

Slika 3

(Vir: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Valvasor_-_Mesto_in_grad_Lo%C5%BE.jpg. Pridobljeno: 5. 12. 2022.)

Slika 4

(Vir: https://www.europeana.eu/en/item/2020712/DR_SI_IPCHS_DDG_023_036. Pridobljeno: 5. 12. 2022.)

- 20.1. Kako so za obrambo pred Turki poskrbela mesta?

- 20.2. Navedite tri načine, kako se je skušalo pred Turki zavarovati kmečko prebivalstvo.

(2 točki)

21. Turški vpadi so zelo prizadeli slovenske dežele, zlasti obmejna območja.

Opišite dve demografski posledici turških vpadov na obmejnih območjih.

(1 točka)

22. V 16. stoletju so se močno zaostrili odnosi med kmeti in zemljiškimi gospodi, kar je spodbudilo velike kmečke upore. Pri reševanju si pomagajte s sliko 9 v barvni prilogi.
- 22.1. Kateri kmečki upor na slovenskih tleh je bil največji po obsegu in katerega leta je izbruhnil?
- 22.2. Katere notranjeavstrijske dežele je zajel upor?
- 22.3. Navedite tri vzroke za ta upor.

(3 točke)

23. Kmečki upori so bili nasilno zadušeni, uporniki pa so bili kaznovani.

Da bi se pogubna vstaja pravočasno zatrla, je cesar, ker ni dobrota nič zaledla, ukazal najeti [...] vojake in napasti kmete. Tako so zbrali 850 konj in pet krdel pešcev, ki so [...] napadli kmete [...]. Ker pa so ti bili oboroženi le z loki, meči, grebeni in majhnimi sulicami, a brez oklepov, so jih z lahkoto razgnali in premagali. Nato so jih po dvanajst in dvanajst po drevesih pobesili, druge pa spodili. [...] Voditeljem so, kolikor so jih ujeli, sodili z mečem, vsem drugim pa so naložili denarno kazen.

(Vir: Valvasor, J. V., 1978: Slava vojvodine Kranjske, str. 306, 304. Mladinska knjiga. Ljubljana)

- 23.1. Kateri so bili razlogi za poraz kmečkih upornikov?

- 23.2. Navedite tri posledice poraza za uporne kmete.

(2 točki)

24. Sredi 16. stoletja se je protestantizem razširil tudi na slovenskih tleh.

Povežite osebnosti slovenskega protestantizma z njihovimi deli tako, da na črto pred imenom v levem stolpcu vpišete ustrezeno črko iz desnega stolpca.

_____ Adam Bohorič	A Otročja biblija
_____ Primož Trubar	B prevod Svetega pisma
_____ Sebastijan Krelj	C Zimske urice
_____ Jurij Dalmatin	D Cerkovna ordninga

(2 točki)

25. Na črto pred dogodkom vpišite ustrezeno letnico: 1408, 1436, 1550, 1584, 1713, 1774.

_____ prvi tiskani knjigi v slovenskem jeziku
_____ tolminski kmečki upor
_____ prvi turški vpad na slovensko ozemlje
_____ Marija Terezija uvede splošno šolsko obveznost
_____ Celjski postanejo državni knezi
_____ prvi prevod Svetega pisma v slovenščino

(3 točke)

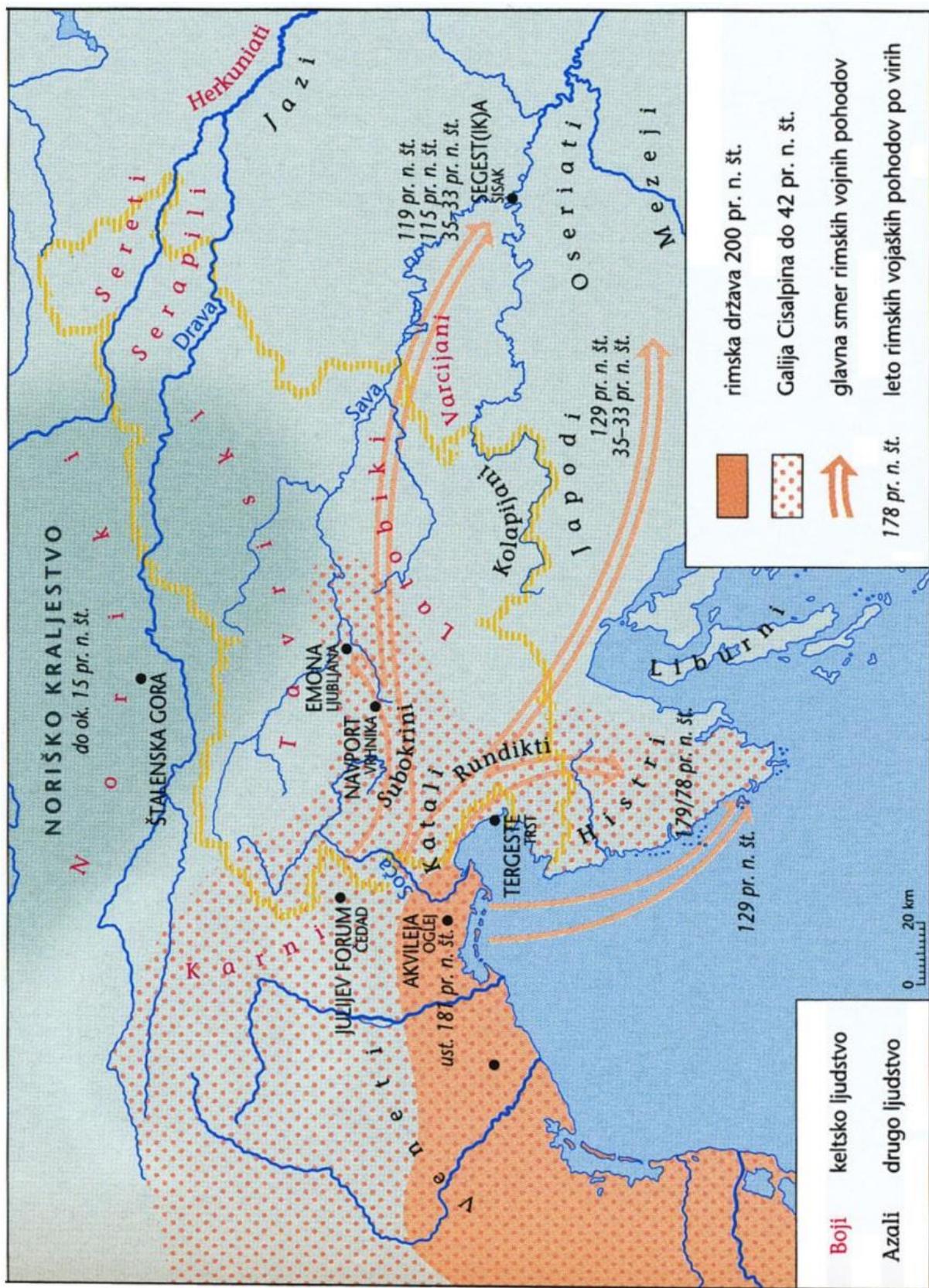

Prazna stran

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

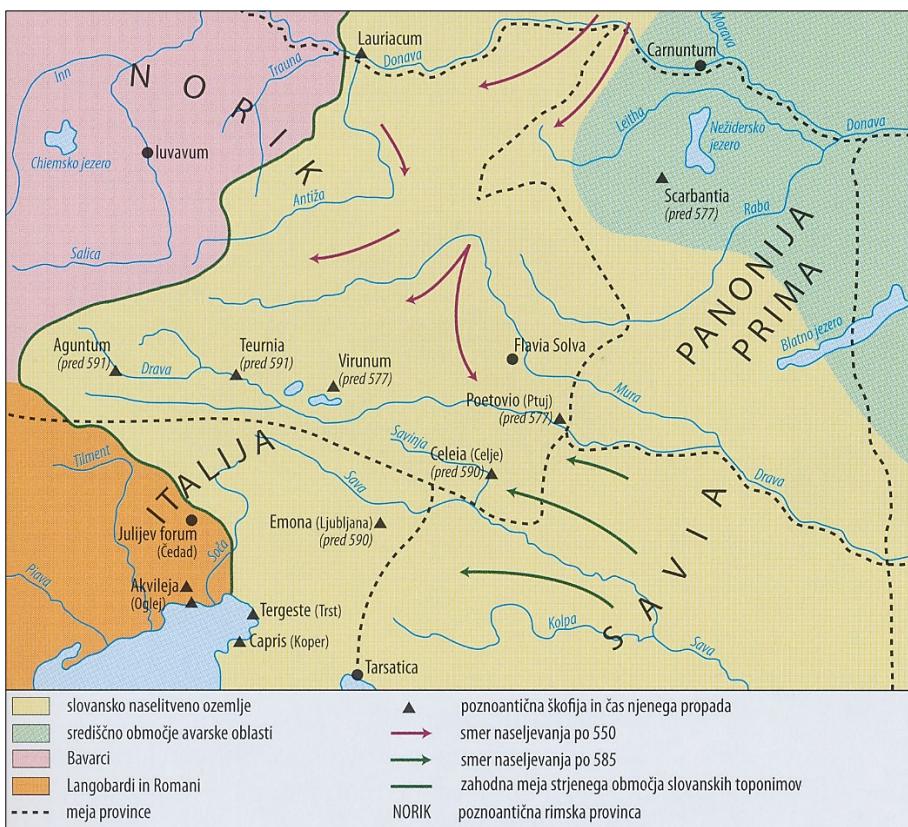

Barvna priloga (k Izpitni poli 2)

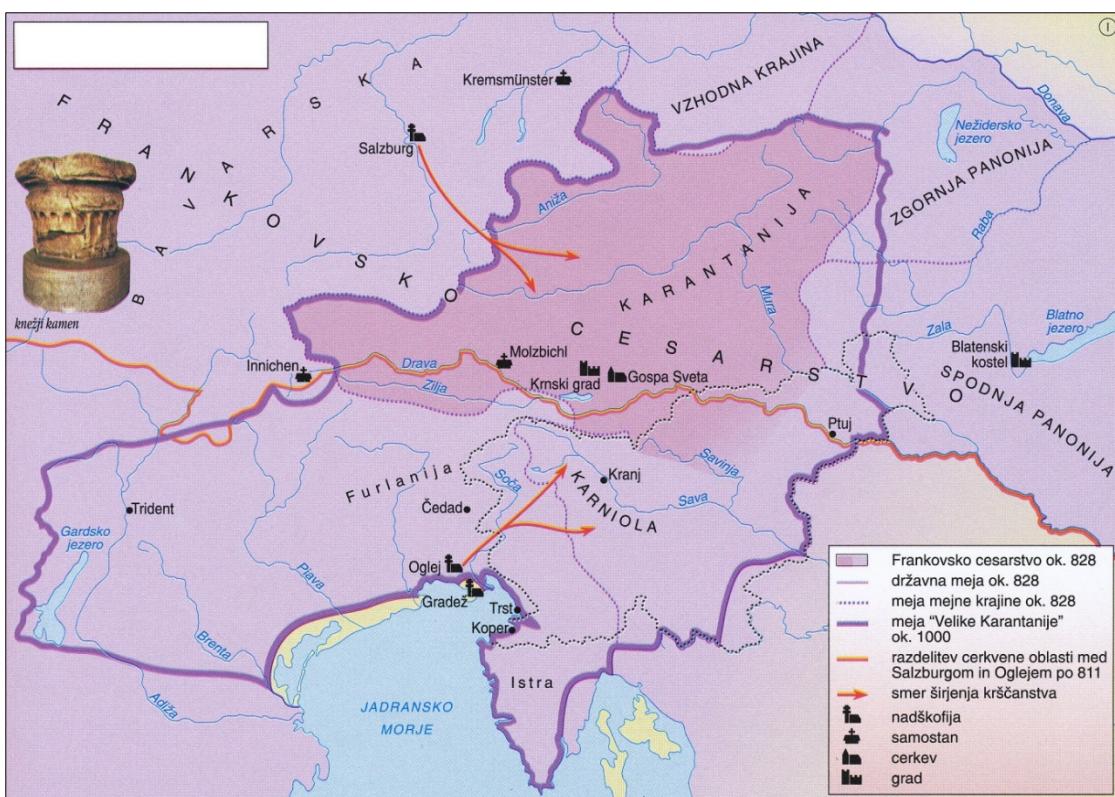
Slika 5: Rimsko osvajanje slovenskega ozemlja v 2. in 1. stoletju pr. n. št.

(Vir: Slovenski zgodovinski atlas, str. 23. Nova revija. Ljubljana, 2011)

Slika 6: Naselitev Slovanov v vzhodnoalpski prostor

(Vir: Frantar, Š., in drugi, 2019: Zgodovina 2, str. 139. Mladinska knjiga. Ljubljana)

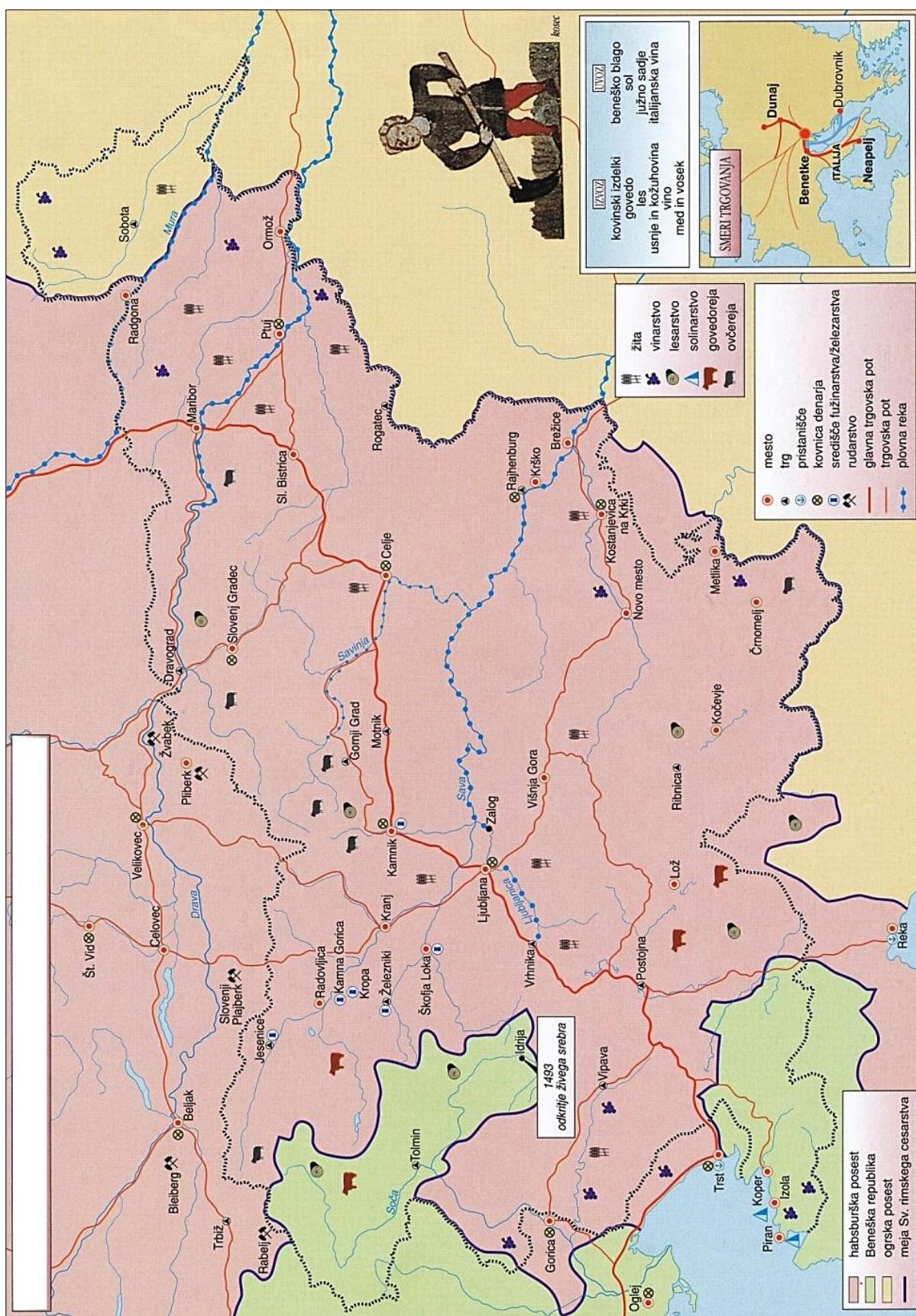

Slika 7: Karantanija

(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 29. Modrijan. Ljubljana, 1999)

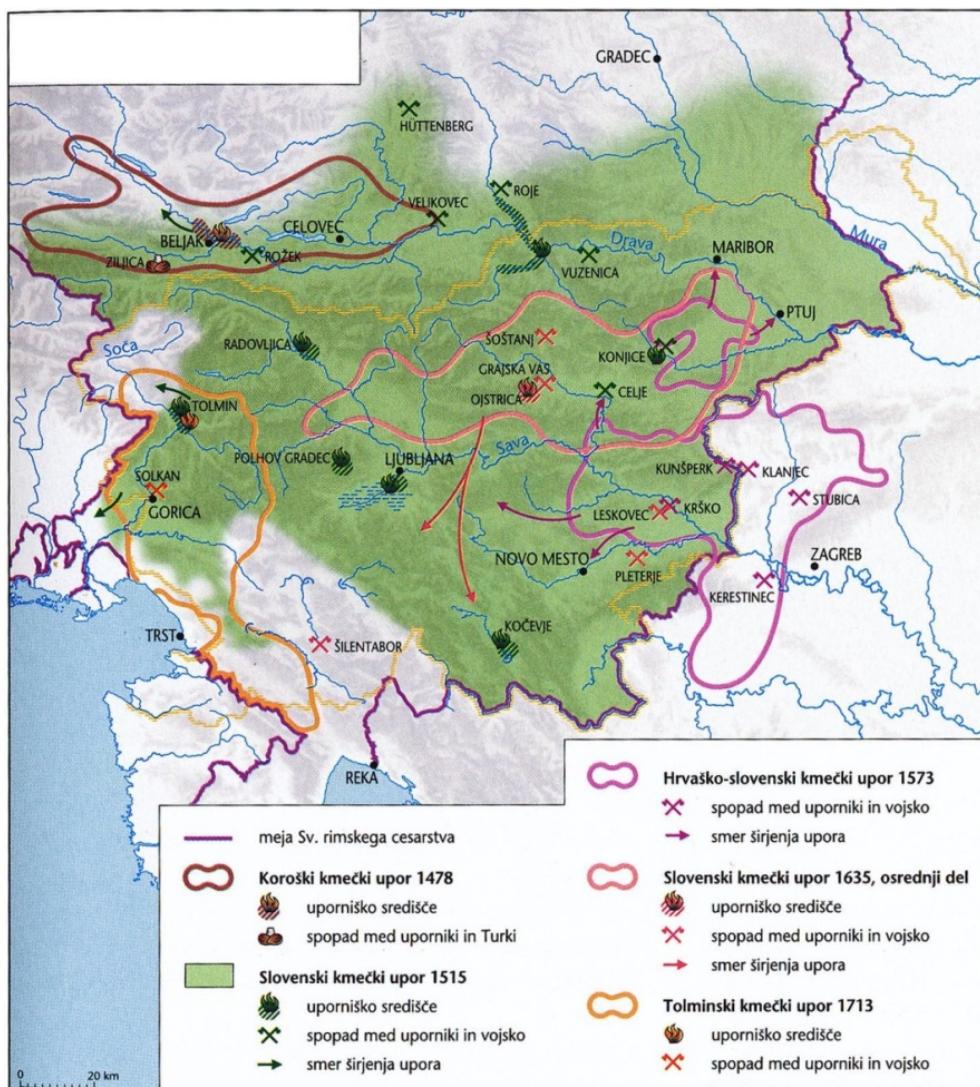

M 2 4 1 5 1 1 1 2 1 9

Slika 8: Gospodarstvo in trgovina na Slovenskem v pozнем srednjem veku

(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 32. Modrijan. Ljubljana, 1999)

Slika 9: Največji kmečki upori

(Vir: Slovenski zgodovinski atlas, str. 113. Nova revija. Ljubljana, 2011)